



# RODINA A ZODPOVEDNÉ RODIČOVSTVO DNES

## **Spravodajca Slovenskej spoločnosti pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo**

Mimoriadne číslo k 10. Výročiu Medzinárodného roka rodiny, január 2003  
Poradové číslo 3/2003

---

### **O B S A H Z REDAKČNÉHO STOLA**

#### **TRI AKTUÁLNE TÉMY:**

I. AKO JE TO S REALIZÁCIOU POLITÍK ORIENTOVANÝCH NA POSILNENIE RODINY  
(Family-friendly policies)?

II. ABY VŠETKY RODINNÉ POLITIKY: MEDZINÁRODNÁ OSN, REGIONÁLNA EÚ,  
ŠTÁTNA A KOMUNÁLNA BOLI V SLUŽBÁCH RODINY

III. ĽUDSKÝ ŽIVOT JE HODNÝ OCHRANY UŽ PRED NARODENÍM

#### **Informácie z domova Informácie zo zahraničia**

#### **Motto:**

Deti ...Vedia ešte, čo my už nevieme.

Len priezračnú a čistú vodu pijú,

Smeť odfúknu a vyvrhujú špinu.

Hlavičky na tráve

A zväčša ležiac pri tom,

Jak nemocného počúvajú svet Milan Rúfus: In: Kolíska spieva deťom

### **Z REDAKČNÉHO STOLA**

Vážení priatelia,

Zdôvodnenie tohto mimoriadneho čísla je jeho obsahu

Redakcia

I. AKO JE TO S REALIZÁCIOU POLITÍK ORIENTOVANÝCH NA POSILNENIE RODINY?

*Pod rodinnou politikou chápeme vedomé a plánovité, cieľavedomé a politickou mocou podoprené pôsobenie nositeľov verejnej zodpovednosti na štruktúru a funkcie rodinných životných spoločenstiev. Základom tohto pôsobenia sú hodnotové rozhodnutia. (Max Wingen)*

Téma rodinná politika je veľmi aktuálna, zaujímavá, ale aj dosť kontroverzná. Jednak preto, že každý má určitú predstavu o tom, ako by štát a jeho orgány, prípadne samosprávne orgány mali podporovať rodinu. A tiež preto, že názory na vonkajšiu podporu, ešte lepšie posilňovanie rodiny, sú rôzne: napr. že štát sa má prostredníctvom legislatívy, ekonomickej, sociálnej a kultúrnej politiky starať o rámcové životné podmienky pre občanov a ich rodiny a je už na ich občianskej zodpovednosti, aby sa postarali o životnú úroveň svojich rodín. Alebo: keď štát preberá viaceré funkcie rodiny na seba, de facto oslabuje tým rodinu a robí ju na sebe závislou, alebo neorganicky tým zasahuje do rodinného správania. Pravdou je, že v náročných ekonomických, sociálnych a kultúrnych podmienkach je rodina ako inštitúcia, manželská rodina určitým spôsobom ohrozená vo výkone svojich úloh, funkcií a využíva väčšiu alebo menšiu intervenciu štátu, aby ich mohla zvládnuť

Skúsenosti posledných desaťročí realizácie sociálnej politiky alebo rodinnej politiky v Európe ukazujú, že správanie štátu voči rodinám s deťmi vlastne nikdy nie je neutrálne. Ak štát minimalizuje podporu rodín v sociálnej a ekonomickej oblasti, môže to mať negatívny dopad na ich životnú úroveň, na vznik nových rodín, na ochotu mať deti, na možnosti vzdelávania detí, na odchod mladých odborníkov za lepšími životnými podmienkami a pod. Keď sociálne štáty v Európe intenzívne podporovali rodiny - robili tak vždy kvôli deťom - zameriavali sa na rodiny, ktoré mali sociálne problémy. Zvyčajne išlo o neúplné rodiny s jedným rodičom, obvyčajne so slobodnou alebo rozvedenou matkou. Tento fakt, spolu s ďalšími podperne pôsobiacimi faktormi, mal vo všetkých štátoch Európy za dôsledok, že sa výrazne zvýšil počet nemanželských a neúplných rodín a do istej miery sa znevýhodnili úplné rodiny.

*Každá zo spoločenských politík sa nejakým spôsobom dotýka svojimi opatreniami alebo ich dôsledkami života rodín, azda žiadna nie je neutrálna.*

### **Účinnosť rodinnej politiky**

Doc. RNDr. Karol Pastor, CSc.

### **Rodina alebo jednotlivec?**

Kde začať? Ukazuje sa, že mnohé i tie zdanlivo najsamozrejmšie veci sú nejasné. Napríklad rodina. Na konci 20. storočia sa nevieme dohodnúť, čo to vlastne rodina je, čo je to zdravá rodina, čo je rodinná politika, alebo čo je demokratický štát. Mnohé otázky zostávajú otvorené, napríklad je základom štátu rodina alebo občan – jednotlivec? To si síce nemusí protirečiť, pokiaľ sa zachováva určitá rovnováha, ale ak sa zdôrazňujú iba práva jednotlivca a na povinnosti sa zabúda (Pastor 1999), na rodinu nezostane miesto. Treba priznať, že súčasná politika OSN a EÚ čoraz viac uprednostňuje individualizmus na úkor rodiny. Dostala sa pod vplyv určitých lobistických skupín, ktoré sa cieľavedome snažia deštruovať rodinu ako inštitúciu a všetkým nanútiť postmodernistické dogmy.

Snahy oslabovať rodinu nie sú v dejinách nové, usilovala o to každá totalita. Vychádzame z predstavy, že základ demokratického štátu tvorí rodina, zdravá rodina, a uvedieme v nasledujúcich častiach krátku rekapituláciu niektorých nástrojov priamej alebo nepriamej rodinnej politiky a všimneme si ich účinnosť. Pretože rodinná politika je prierezová, pôsobiaca obyčajne cez iné politiky, členenie príspevku je tomu prispôbené.

### **Ľudské práva. Reprodukcia**

V ostatnom čase je módne začínať od ľudských práv. Bude teda reč o tzv. reprodukčných právach. „Tieto práva spočívajú v uznaní základného práva každej dvojice a jednotlivca rozhodnúť sa slobodne a zodpovedne o počte, čase narodenia a časovom odstupe svojich detí ...“, píše sa v 7. kapitole Káhirského dokumentu.

Výskumy populačnej klímy v Európe (Fialová-Tuček 1997, Lecaillon 1997) a, pokiaľ existujú, i na Slovensku (Volná et al. 1999) ukazujú, že tzv. ideálny počet detí je zhruba o 1 väčší ako realizovaný. Čiže mladí ľudia chcú mať najprv. dve deti, majú na to právo, je to aj spoločensky žiadúce – ale majú iba jedno. Prečo?

Je tu zrejme prekážka (zväčša ekonomického charakteru), ktorá im bráni realizovať ich reprodukčné právo. Odstrániť ju nie je v ich silách. Keby napriek tomu mali deti, boli by označovaní za nezodpovedných.

Tu je miesto pre štátnu rodinnú politiku. Úlohou štátu nie je ekonomicky zabezpečiť rodičov, ale vytvoriť im také podmienky, aby mohli svoje rodiny ekonomicky zabezpečiť (a tieto podmienky zatiaľ nie sú, zvlášť čo sa týka bytu). Zdôrazňujem, že tak ako medzi prirodzené a primárne úlohy štátu patrí zaisťovať bezpečnosť svojich občanov, podmienky na prosperujúcu ekonomiku a na optimálny rozvoj každého jednotlivca, tak je úlohou štátu aj zaisťovať podmienky (nielen ekonomické) na svoju sebareprodukciu. Ak nám hrozí depopulácia, pretože rodiny nemôžu realizovať svoje reprodukčné právo, štát neplní svoju funkciu.

### **Bytová politika**

Je to jeden z najdôležitejších nástrojov rodinnej politiky. Treba pripomenúť, že začiatkom 90. rokov sa zastavila hromadná bytová výstavba. Byty stavané dodávateľským spôsobom boli odvtedy určené prakticky len na predaj do osobného vlastníctva. Avšak pri cene približne 30 tisíc korún za m<sup>2</sup> sú takéto byty pre bežného občana nedostupné, nepomôže ani hypotéka. Dnes je už dopyt po bytoch na predaj do osobného vlastníctva nasýtený. Kto mal peniaze na kúpu bytu, už si ho kúpil. Rovnako nedostupné pre mladých manželov sú byty za trhové nájomné, preto sa ani nestavajú. Jediným riešením je stavať komunálne byty za dotované nájomné, lenže to si dnes prakticky žiadna obec nemôže dovoliť a pri súčasnej právnej úprave (možnosť odkúpenia bytu) by to bolo i nezodpovedné hospodárenie s obecným majetkom. Existuje dosť veľa starých bytov, kde by vlastníci mohli ubytovať nájomníkov i za podstatne nižšie ceny ako dnes, tomu však bráni nadmerná právna ochrana nájomníka.

Keby sa tieto problémy aj odstránili a obec či štát by vedeli ponúknuť byt za dotované nájomné, nie je jedno, za akých podmienok by sa prenajímal. Ak by podmienkou dotovaného bývania bolo manželstvo, bola by to prorodinná politika. V prípade, že by sa táto výhoda vzťahovala i na slobodných, bol by pravdepodobný opačný účinok.

Občas sa možno stretnúť s názorom, že odklad sobáša i narodenie dieťaťa je vlastne pozitívny jav a svedčí o zodpovednom prístupe k manželstvu. Donedávna boli naše nevesty a naše prvoroďičky jedny z najmladších na svete. Podľa toho by bolo možné sa nádejať, že rozvodovosť poklesne. Tieto nádeje sa však nenaplnili, rozvodovosť neustále narastá. Nie je totiž pravda, že čím staršia je nevesta či ženich, tým stabilnejšie je manželstvo. Najnižšiu rozvodovosť totiž majú 20 – 25 ročné nevesty (ženisi o 3 roky starší). Posun sobášneho veku nad 30 rokov teda významne zvyšuje pravdepodobnosť rozvodu.

### **Dôchodková politika**

Je známe, že dnešná alarmujúco nízka pôrodnosť bude mať za následok zvýšenie dôchodkového veku a/ alebo nižšie dôchodky v budúcnosti. No platí to i naopak. Súčasné pomerne vysoké európske dôchodky sú príčinou nízkej pôrodnosti.

Jedna zo základných prirodzených úloh rodiny je starostlivosť o starých a nevládných členov rodiny. Túto úlohu v Európe prebral na seba štát (t. j. iné rodiny). Výsledok je, že usporiadaná rodina s 2 – 3 deťmi nesie všetky bremená spoločnosti. Musí zarábať na seba, svoje deti, starých rodičov, ale aj na cudzie opustené deti, na nezamestnaných, opustených starcov v domove dôchodcov atď. Pritom výhody z prerozdelenia prostriedkov má minimálne. Má len priemerný príjem (nadpriemerný príjem majú máloдетné rodiny), len priemerný dôchodok (nadpriemerný majú bezdetní dôchodcovia, lebo mali vyšší príjem), ... Je jasné, že takto to dlhodobo fungovať nemôže. A ani nefunguje.

Aby sa zabezpečila istá rovnováha v prerozdeľovaní, treba časť spoločenských prostriedkov presunúť z dôchodkového zabezpečenia do aktívnej podpory rodín s deťmi. (Nedá sa predsa argumentovať, že „môj sused by mal mať viac detí, aby som ja mal vyšší dôchodok“.) Súčasnú európsku dôchodkovú sú nad ekonomické možnosti európskych štátov. Ich výška pôsobí protipopulačne.

Okrem toho rozumná rodinná politika by mala pomôcť ľuďom, aby sa mohli starať o svojich nevládných rodičov a pritom mohli chodiť aj do zamestnania. Súčasný systém domovov dôchodcov je o. i. príliš drahý.

### **Finančná a sociálna politika**

Rodinné správanie, najmä pôrodnosť a potratovosť, citlivo reaguje na vonkajšie podnety, zvlášť ekonomické a legislatívne. Platí to najmä tam, kde chýbajú iné regulatívny správania (náboženstvo, kultúrne a národné tradície). Niektoré tieto reakcie popisuje Koubek (1990), Pastor (1998, 2000). Ekonomické šoky znižujú pôrodnosť a krátkodobo zvyšujú potratovosť. Takými šokmi boli v poslednom desaťročí najmä liberalizácia cien spotrebného tovaru k 1. 1. 1991 a reforma prídavkov na deti 1. 1. 1993 – 1. 7. 1994. Liberalizácia sa prejavila krátkodobým zvýšením potratovosti v januári 1991 a znížením pôrodnosti r. 1992, najmä v okresoch, kde už predtým existovala „vyššia citlivosť na peniaze“ (nižšia pôrodnosť, vyššia životná úroveň). Podľa reformy r. 1993 prídavky na deti dostávali iba rodiny s celkovým mesačným príjmom do 16 800,- Sk, čo sa dotklo najmä stredných príjmových vrstiev s viacerými deťmi. Skutočne, v r. 1994 sa značne znížila pôrodnosť aj v religióznych okresoch, kde bola vyššia pôrodnosť (Pastor 2000). V tomto roku najviac poklesol podiel detí narodených v treťom poradí. Od r. 1996 (rok po reforme prídavkov na deti) sa prepad pôrodnosti opäť zastavil. Ani jeden z týchto šokov sa nedotkol Rómov, a preto sa ich pôrodnosť významnejšie nezmenila.

Iný príklad reakcie na ekonomické podnety je vývoj potratovosti. Miera umelej potratovosti bola na Slovensku vždy nižšia ako v Českej republike, s výnimkou rokov 1992 – 1994, t. j. rokov, keď sa za interupciu v ČR platil poplatok, ale v SR ešte nie (Pastor 1998).

### **Národnostná politika**

Rómovia sa na Slovensku vnímajú ako populačná bomba. Podľa verejnej mienky zneužívajú (iný názor: plne využívajú) sociálnu pomoc a vďaka tomu verejnosť nie je náchylná podporovať vôbec žiadne mnohohodetné rodiny. Kým sa nevyrieši rómsky problém, viacdetné rodiny budú v zlej ekonomickej situácii.

Pravda, rómsky problém sa nemôže riešiť násilným regulovaním pôrodnosti, ale iba zvyšovaním vzdelanostnej úrovne aj pomocou pozitívnej diskriminácie.

### **Mediálna politika**

Sloboda slova je základný kameň demokracie, avšak nie jediný, a preto ani ju nemožno absolutizovať. Súčasná európska spoločnosť umožňuje každému slobodne nabúravať základy hodnotového systému, na ktorom je postavená. Nedáva možnosť postaviť sa proti systematickému oslabovaniu svojich základných hodnôt (medzi ktoré patrí aj rodina). Samozrejme, výsledok je spoločnosť bez hodnôt. Presne taká je postmoderna. To ale nie je znak pokroku (postmodernizmus ako vyšší vývojový stupeň), ale dôsledok chyby v systéme.

Ak chce spoločnosť prežiť, bude musieť v niektorých ohľadoch poopraviť svoje ponímanie slobody slova.

## **Školská politika**

Náš právny poriadok pozná trestný čin "ohrozovanie mravnej výchovy mládeže". Takmer sa nepoužíva. Prečo, keď všetci sa sťažujeme na skazenú mládež? Je to už takmer už nič nehovoriaci pojem. To, čo by som ja považoval za tvrdú pornografiu a návod na asociálne správanie, iný „odborník“ chváli ako učebnicu sexuálnej výchovy. Napríklad podpredseda Českej sexuologickej spoločnosti odporúča pre malé deti publikáciu typu pedofilného materiálu „Ukáž mi to!“ (McBride 1991).

Zápas o podobu školskej výchovy k manželstvu a rodičovstvu je zápas o rodinu. Svojho času sa hovorilo o preberaní tzv. švédskeho modelu sexuálnej výchovy. V čom by mali byť jeho prednosti? Veď slovenská rodina je lepšia, zdravšia ako švédska, nech sa Švédi chodia učiť k nám.

## **Legislatíva**

Isteže je lepšie, ak ochrannou bariérou je verejná mienka, a nie zákon. Ale tam, kde chýba morálna autorita, kde zákon je aktívnym ohraničením, zmena legislatívy spôsobuje zmenu správania. Napokon, zákon vychováva. Dobrým príkladom sú reakcie v podobe vývoja ukazovateľa potratovosti po každej zmene predpisov o interrupciách za komunizmu.

Osobitnou otázkou je prípadná novela zákona o rodine. Ak má uľahčiť adopciu, tak áno. Ak má sťažiť rozvod napr. tým, že by sa určovala aj vina pri rozvode, tak áno. Určite sa však začne hovoriť aj o registrácii homosexuálnych párov. Lenže neúmerná podpora alternatívnych alebo náhradných rodinných foriem vždy oslabuje pozície normálnej rodiny založenej na manželstve. Právna legalizácia homosexuálnych párov je degradácia manželstva. Tam, kde ju majú, rozvodovosť asi nepoklesla.

## **Zahraničná politika**

Napriek všetkému slovenská rodina patrí medzi tie zdravšie v Európe. Ako sa teda postaví k európskej integrácii? V EÚ, do ktorej sa chceme integrovať, rozpad rodiny je viac viditeľný.

Predovšetkým je ilúziou myslieť si, že izolácia by nás uchránila. Naopak, treba posilňovať medzinárodné kontakty na upevňovanie rodiny. Treba posilňovať postavenie Slovenska v nadnárodných organizáciách, uchovať si v nich autonómnosť, hrať v nich aktívnu úlohu. Nenechať si vnucovať podobu rodiny, ktorú nechceme. Aj my máme čo priniesť pre Európu.

A celkom na záver.

Postmoderná spoločnosť nie je priateľsky naklonená rodine. Preto takáto spoločnosť dlho neprežije. Je najvyšší čas začať rozmýšľať o tom, čo bude po postmoderne.

Doc. RNDr. Karol Pastor, CSc.

MFF UK Bratislava, FH TU Trnava

## Literatúra

Fialová, L., Tuček, M. (1997): Názory na ideální počet dětí ve vybraných evropských zemích. Demografie 39, č. 1, s. 1 – 12.

Koubek, J. (1990): Vliv populační politiky na plodnost v Československu. Demografie 32, č. 3, s. 193 – 203.

Lecaillon, J – D. (1997): Quelles sont les causes et les effets de l'implosion demogra- phique a la fin du XXe siecle? The World Congress of Families, Prague 19. – 21. 3. 1997.

Lenczová, T. (1998): Štát v službách rodiny. VÚPSVR Bratislava 1998.

McBride, W. (1991): Ukaž mi to! Studio dobré nálady.

Pastor, K. (1998): Social and Economic Determinants of Abortion. (40-years' Experience in Slovakia). Medical Ethics and Bioethics 5, č. 1, s. 6 – 9.

Pastor, K. (1999): Cirkev a reprodukčné práva. Radosť a nádej 2, č. 1, s. 49 – 54.

Pastor K. (2000): Ekonomické vplyvy na priebeh poklesu pôrodnosti na Slovensku po r. 1990. Slovenská štatistika, súčasnosť a perspektívy. 10. slovenská štatistická konferencia, Smolenice 10. – 12. 5. 2000. Zborník príspevkov. SŠDS Bratislava, s. 179 – 184.

Programme of Actions of the United Nations International Conference on Population and Development (1994), Cairo.

Volná, A., Mistríková, Ľ., Heřmanová, D. (1999): Počet detí, manželstvo a rodičovstvo v populačných zámeroch slovenských vysokoškolských študentov. Slovenská štatistika a demografia 9, 1999, č. 3, s. 45 – 58.

Dáta: ŠÚ SR.

*Predstavujeme Vám dva medzinárodné dokumenty, ktoré sú veľmi dôležité pre rodiny, lebo vyjadrujú úctu k výchovnému pôsobeniu rodičov v spoločnosti a podporujú konkrétne rodiny.*

### **Dokument Európskej komisie:**

#### **Zamestnanie a starostlivosť o deti - uplatňovanie odporúčaní Rady Európy.**

Tento príspevok je skrátenou verziou dokumentu Európskej komisie o uplatňovaní odporúčaní Rady Európy o starostlivosti o deti. Dokument obsahuje veľmi konkrétne návrhy, ako na rôznych úrovniach pomôcť rodičom zlaďiť ich rodičovské a zamestnanecké povinnosti. Pre jej konkrétnosť a prehľadnosť ide o mimoriadne cennú pomôcku pre tvorcov politík, predstaviteľov štátnej správy aj samospráv, ale aj napríklad pre zamestnávateľov.

Zosúladenie zamestnania a starostlivosti o deti je potrebné uskutočňovať na rôznych úrovniach: na úrovni Európskej únie, na národných úrovniach, regionálnych a miestnych úrovniach, medzi jednotlivými sociálnymi partnermi, na pracoviskách a na úrovni služieb pre rodičov s deťmi. Národné vlády majú v tomto procese vedúcu úlohu. Zodpovednosť jednotlivých partnerov pri uplatňovaní politiky zlaďovania (harmonizácie) treba jasne definovať a je nevyhnutné vytvoriť priestor na ich spoluprácu.

Program harmonizácie by mal zahŕňať širokú škálu opatrení, predovšetkým v oblastiach:

- služieb starostlivosti o deti,
- úprav rodičovskej dovolenky pre zamestnaných rodičov,
- prostredie, štruktúru a organizáciu práce a pracoviska,
- podpory participácie mužov pri starostlivosti o deti.

Kedže všetky tieto oblasti sú navzájom prepojené, je nevyhnutné, aby boli všetky v programe zahrnuté. Je dôležité mať na mysli všetky ciele politiky harmonizácie a nezabúdať ani na nepracujúcich, nezamestnaných či študujúcich rodičov.

### **Pracovné prostredie**

Zamestnávateľia by mali brať do úvahy, že ich zamestnanci majú aj život mimo zamestnania. Ich filozofia by mala zdôrazňovať dôležitosť a legitímnosť rodinných potrieb.

Všetci pracovníci, nie iba rodičia s deťmi, by mali vedieť, prečo sa tieto opatrenia zavádzajú.

### **Konkrétne opatrenia**

**Pracovný čas.** Môže byť redukovaný na čiastočný úväzok alebo sa o pracovné miesto môžu deliť viacerí. Hodiny môžu byť časovo rozdelené formou práce na smeny alebo flexibilným pracovným časom. Rodičia potrebujú často rýchlo reagovať na nepredvídané udalosti a potreby, preto je dôležitá flexibilita v rámci dohodnutého pracovného rozvrhu.

**Flexibilné pracovné miesto.** Mnohé zamestnania (a ich počet rastie) môžu byť vykonávané doma. Aby nevznikal pocit izolácie, najvýhodnejšie je kombinovať prácu

doma s pravidelným kontaktom so zamestnaním alebo s inými pracovníkmi pracujúcimi doma.

**Prerušenia v kariére/sabaticaly.** Zvyčajne trvajú dlhšie než rodičovská dovolenka a nie sú určené špecificky rodičom malých detí. Je dôležité počas nich udržiavať kontakty so zamestnaním a obnovovať si zručnosti, informácie.

**Poskytovanie starostlivosti o deti a ďalších služieb.** Niektorí zamestnávateľia poskytujú široké spektrum opatrení, napríklad podnikové služby starostlivosti o deti, prepojenie na komunálne služby starostlivosti o deti, finančná podpora zariadení pre deti, poukazy pre služby starostlivosti o deti, detské prázdninové programy, popoludňajšie programy, finančná podpora vzdelávania v starostlivosti o deti, doprava detí do zariadení, obedy pre deti zamestnancov.

**Voľno pre zamestnaných rodičov** Základné nároky sa môžu vylepšiť kolektívnymi alebo podnikovými dohodami. Podniky tiež hrajú dôležitú úlohu pri informovaní zamestnancov o ich nárokoch a ich podporovaní, keď sa rozhodnú ich využiť.

### **Rôzne úpravy voľna pre zamestnaných rodičov**

**Materská dovolenka.** Poskytuje sa iba matkám v posledných týždňoch tehotenstva a v čase pôrodu a po pôrode. Je určená na ochranu matky a dieťaťa, na zotavenie po pôrode a dojčenie.

**Otcovská dovolenka.** Umožňuje otcom zúčastniť sa pôrodu dieťaťa a byť s novorodencom, aby mohli upevniť svoj vzťah k dieťaťu a rozvinúť opatrovateľské zručnosti a zobrať na seba určitú časť rodinných povinností bezprostredne po narodení dieťaťa. V Odporúčaní Rady Európy sa píše: „Členské štáty majú podporovať a vyzývať, s náležitým ohľadom na slobodu jednotlivca, zvýšenú účasť mužov.“(v starostlivosti o deti a ich výchove) **(čl.6)**

**Rodičovská dovolenka.** Je určená otcom aj matkám, poskytuje sa po materskej dovolenke. Umožňuje rodičom tráviť viac času s dieťaťom, rozširuje možnosti kombinovať povinnosti vyplývajúce zo zamestnania a z rodičovstva.

To však vyžaduje od mužov prijať nové formy profesionálnej dráhy. Inak budú ženy neustále niesť väčšiu časť rodinných povinností a súčasne budú musieť napodobňovať mužský štýl práce, ak budú chcieť byť úspešné v zamestnaní.

Skutočná rovnoprávnosť nie je iba rovnoprávnejšie podieľanie sa na rodinných povinnostiach, ale aj to, aby muži aj ženy prijali nové formy práce, ktoré by viac zohľadňovali rodinné povinnosti.

**Voľno z rodinných dôvodov.** Poskytuje sa ženám aj mužom pri súrnych rodinných dôvodoch, napríklad choroba dieťaťa, choroba partnera alebo niekoho iného, kto sa stará o dieťa počas pracovného času rodiča, sprevádzanie dieťaťa k lekárovi a pod. Prípadne sa takto môže umožniť rodičovi navštíviť zariadenie starostlivosti o deti, ktoré jeho dieťa navštevuje. Môžu ho využiť aj tí, ktorí sa starajú o postihnutých alebo chorých starších príbuzných a pod.

Harmonizáciu možno dosiahnuť iba vtedy, ak sú dostupné všetky štyri typy voľna všetkým pracovníkom a rovnoprávne matkám aj otcom.

### **Služby starostlivosti o deti (čl.3)**

**Cieľom** je vytvoriť prístupné, pružné, primerané služby vo všetkých oblastiach Spoločenstva.

**Monitorovať** treba predovšetkým objektívnu a subjektívnu (rodičmi vyjadrenú) potrebu služieb, ponuku služieb, rozsah dostupných služieb, politiku starostlivosti o deti, kritéria (štandardy) starostlivosti o deti, potrebu pracovníkov (vzdelanie, podmienky prijatia) a dôvody nevyužívania ponúk.

**Hodnotenie** by sa malo týkať predovšetkým toho, nakoľko dobre/zle je potreba alebo dopyt krytá ponukou, ako efektívne je politika uplatňovaná, aká je kvalita služieb meraná podľa vopred stanovených kritérií a pokroku v dosahovaní cieľa.

**Revízia** by sa mala uskutočňovať prostredníctvom pohľadu na politiku s dôrazom na potrebné zmeny a akčného programu zameraného na zmenu služieb, ak je to potrebné.

## **Kto získava?**

Uplatňovanie politiky harmonizácie prináša pozitívne dôsledky tak pre jednotlivcov, ako aj celým rodinám, obciam a v konečnom dôsledku celej spoločnosti.

Pre **ženy** politika harmonizácie znamená podporu rovnosti príležitostí v zamestnaní, vzdelávaní, výcviku, rozhodovaní a v iných oblastiach verejných aktivít, ale aj zlepšenie ekonomickej pozície, menej stresu, zlepšenie zdravia, väčšiu pohodu, zvýšenie kvality práce a kvality rodinného a sociálneho života a aj zvýšenie možnosti voľby pri kombinovaní zamestnania a rodinných povinností.

**Mužom** umožňuje vytvoriť si užšie vzťahy s deťmi a rozvíjať zručnosti potrebné na vykonávanie rodinných povinností. Podobne ako u žien, aj im táto politika harmonizácie umožní prežívať menej stresu, zlepšenie zdravia, väčšiu pohodu, zvýšenie kvality práce a kvality rodinného a sociálneho života a zvýšenie možnosti voľby pri kombinovaní zamestnania a rodinných povinností.

Pre **deti** je harmonizácia ochranou pred fyzickou alebo psychickou ujmu alebo zanedbávaním, podporou fyzického, rozumového, sociálneho, kultúrneho a morálneho rozvoja, zlepšením kvality rodinného života, rozšírením rozsahu sociálnych vzťahov, aktivít a zážitkov, zabezpečením kontinuity starostlivosti, vzťahov a zážitkov a zabezpečením rodičovskej starostlivosti a pozornosti vtedy, keď ich dieťa potrebuje

**Rodinám** uplatňovanie politiky harmonizácie umožní zlepšenie príjmu rodiny, zníženie chudoby a finančných stresov, zlepšenie fungovania rodiny a rodinných vzťahov, rovnoprávnejšiu delbu rodinných povinností a zlepšenie vzťahov s obcou, prístup k svojpomocným skupinám a sieťam.

**Zamestnávateľia** si tak môžu zlepšiť imidž, podnik sa stane zaujímavejším pre záujemcov o prácu. Prijímanie opatrení harmonizácie povedie aj k väčšej stálosti personálu. Následné zníženie náborových nákladov zabezpečuje primeranú návratnosť investícií do vzdelávania a rozvoja kariéry. Znížením absentérstva a fluktuácie personálu, zlepšením pracovnej morálky a motivácie personálu. Pracovníci budú klientom poskytovať lepšie služby a budú schopnejší prispôbiť sa zmenám. Vo všeobecnosti to umožní lepšie využitie ľudských zdrojov.

Uplatňovanie politiky harmonizácie pre **obce** znamená, že zamestnaní rodičia sa budú plne zúčastňovať na živote obcí a zvýši sa rozvoj komunity a svojpomocných skupín a sietí.

V **spoločnosti** sa zvýši pochopenie a ohodnotenie starostlivosti o deti ako práce, zlepši sa ekonomický výkon, zvýši sa sociálna súdržnosť, skvalitní sa sociálna štruktúra, zlepši sa využívanie ľudských zdrojov a zabezpečí sa vhodná, sociálne zdravá a ekonomicky optimálna rovnováha medzi rodinnými povinnosťami, zamestnaním a ďalšími aktivitami.

Preložila a upravila Mgr. Mária Lenczová

### ***Dohovor Medzinárodnej organizácie práce***

### ***O rovnakých príležitostiach a rovnakom zaobchádzaní s mužmi pracovníkmi a ženami pracovníčkami so zodpovednosťou za rodinu č. 156 z roku 1981***

Generálna konferencia Medzinárodnej organizácie práce (MOP), ktorá sa zišla 3. júna 1981 v Ženeve....pripomínajúc, že Dohovor MOP o diskriminácii v zamestnaní a povolani z roku 1958 výslovne nepokrýva rozlíšenie na základe starostlivosti o rodinu, a domnievajúc sa, že v tomto ohľade sú potrebné nové normy, a zvažujúc, že veľa



problémov, ktorým čelia všetci pracovníci, je ešte sťažených v prípade pracovníkov zodpovedných za rodinu, a uznávajúc potrebu zlepšiť ich podmienky opatreniami zodpovedajúcimi ich osobným potrebám a opatreniami určenými na všeobecné zlepšenie podmienok pracovníkov.....prijíma Dohovor o pracovníkoch zodpovedných za rodinu z roku 1981:

**Čl. 1/1:** Tento dohovor sa vzťahuje na pracovníkov mužov a pracovníčky ženy so zodpovednosťou vo vzťahu k iným členom najbližšej rodiny, ktorí zjavne potrebujú ich starostlivosť alebo podporu, ak táto zodpovednosť obmedzuje možnosti ich prípravy, prístupu, účasti alebo postupu v ekonomickej činnosti.

**Čl. 4:** S cieľom vytvoriť skutočnú rovnosť príležitostí a zaobchádzania s pracovníkmi mužmi a pracovníčkami ženami sa prijímú všetky opatrenia zlučiteľné s vnútroštátnymi podmienkami a možnosťami na to, aby sa

a) pracovníkom zodpovedným za rodinu umožnilo uplatniť ich právo na slobodný výber zamestnania a

b) zohľadnila ich potreba týkajúca sa podmienok zamestnávania a sociálneho zabezpečenia.

**Čl. 5:** Všetky opatrenia zlučiteľné s vnútroštátnymi podmienkami a možnosťami sa ďalej prijímu na:

a) zohľadnenie potrieb pracovníkov so zodpovednosťou za rodinu v rámci miestneho a oblastného plánovania,

b) rozvoj a podporu verejných alebo súkromných služieb v obci, ako sú služby a zariadenia vykonávajúce starostlivosť o deti a rodinu.

**Čl. 7:** Prijímu sa všetky opatrenia zlučiteľné s vnútroštátnymi podmienkami a možnosťami, vrátane opatrení v oblasti odborného vzdelávania a školenia, aby sa pracovníkom so zodpovednosťou za rodinu zabezpečila možnosť stať sa a zostať integrálnou súčasťou pracovných síl, ako aj opäť sa včleniť do pracovných síl po skončení neprítomnosti v dôsledku tejto zodpovednosti.

**Čl. 8:** Zodpovednosť za rodinu ako taká nezakladá platný dôvod na skončenie zamestnania.

**Čl. 9:** Ustanovenia tohto dohovoru sa môžu aplikovať prostredníctvom zákonov a predpisov, kolektívnych zmlúv, podnikových predpisov, rozhodcovských rozhodnutí a súdnych rozhodnutí, alebo kombináciou týchto prostriedkov, alebo akýmkoľvek iným spôsobom, ktorý môže byť vhodný a berie do úvahy vnútroštátne podmienky.

**Čl. 13/1:** tento dohovor zaväzuje len tých členov MOP, ktorých ratifikácie zaregistroval generálny riaditeľ.

## *II. ABY VŠETKY RODINNÉ POLITIKY: MEDZINÁRODNÁ OSN, REGIONÁLNA EÚ, ŠTÁTNA A KOMUNÁLNA BOLI V SLUŽBÁCH RODINY*

Za posledných 10 rokov pribudlo problémov v oblasti rodiny ktoré majú zvýšené nároky na sociálne výkony rodinných politik: rastúci počet neúplných rodín, najmä po rozvode alebo bez právnej podoby manželstva, krajiny v rámci migračnej politiky sa cítia zodpovedné za rodiny politických utečencov, absolútny úbytok populácie vo vyspelých krajinách a starnutie obyvateľstva kladie zvýšené nároky na dôchodkové systémy pre obdobie staroby atď. Z pôvodného zámeru rodinnej politiky podporovať funkčné rodiny v mene budúcnosti spoločnosti, ako prejav uznania za ich výkon, za ktorý sa cítia obec a štát spoluzodpovední, sa presúva dôraz na podporu nefunkčných spolužití v mene solidarity a v záujme umenšiť znevýhodnenie a zabrániť možnému patologickému vývoju. Pri výrazne zvýšenej záťaži na rodičov v plnení všetkých rodinných funkcií, najmä zabezpečovacej a výchovno-socializačnej, pri zhoršenej spoločenskej klíme voči rodine v mene slobody zvoliť si rôzne „diverzifikované“ formy rodinného spolužitia, je tak prirodzená rodina ako aj štát v nezávidenia hodnej situácii – pod tlakom výzvy šetriť tam, kde šetrenie znamená odkrajovať z vlastnej budúcnosti.

Preto sa stretávajú odborníci na početných medzinárodných konferenciách o rodinnej politike s mnohými otázkami, s veľkým potenciálom dialógu, ale bez väčších objavov účinných riešení.

Možno deti, malé deti by nám vedeli povedať, akú rodinu by oni chceli mať... Z ich modelu rodiny by už potom politici vedeli, čo majú robiť, koho a ako podporiť.

V mene detí, pozerajúc ich očami a srdcom, sme tvorili toto vyhlásenie

## **Vyhlásenie asociácie Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo k 10. výročiu Medzinárodného roka rodiny.**

Rok 1994 vyhlásila OSN za Medzinárodný rok rodiny. Pri príležitosti blížiaceho sa 10. výročia Medzinárodného roka rodiny sa na národnej i medzinárodnej úrovni znovu veľa hovorí o význame rodiny pre jednotlivca a pre spoločnosť, o sociálnych a ekonomických problémoch rodín, o hrozbe AIDS pre rodiny, o dôležitosti rodinnej politiky v členských krajinách OSN, o regionálnej a medzinárodnej spolupráci mimovládnych organizácií na podporu rodiny a pod. To všetko je potrebné a dôležité. To však, podľa nášho presvedčenia, nestačí na to, aby sa negatívne trendy v oblasti rodiny mohli obrátiť pozitívnym smerom. Je potrebné, aby jednotlivé krajiny i medzinárodné spoločenstvo, a zvlášť OSN, hľadali a nachádzali optimálne aktivity pre posilnenie rodiny v jej prirodzenej sebaregulačnej schopnosti, na podporu jej stability a funkčnosti. A aby to mohli urobiť čo najlepšie.

Národy žijúce v krajinách strednej a východnej Európy počas viac ako 40 - ročného pôsobenia politickej totality a komunistickej ideológie mali možnosť zakúsiť a uvedomiť si význam a nenahraditeľnú úlohu prirodzenej rodinnej solidarity, súdržnosti a vernosti hodnotám kultúrnym, národným a morálnym. Vďaka týmto hodnotám boli schopné vzdorovať útlaku a prenasledovaniu bezohľadnej ideológie. Rodina bola jediným slobodným priestorom občanov. Stala sa prvou školou demokracie, odvahy a občianskych čností pre svojich členov, najmä pre mladú generáciu. Rodinná solidarita a súdržnosť dávali silu prežiť do časov slobody.

Preto cítime potrebu, kvôli celostnému pohľadu na rodinu v súčasnom svete, upozorniť zainteresované medzinárodné organizácie na niektoré závažné súvislosti, s ktorými musí súčasná rodina, najmä vo vyspelých krajinách, zápasiť. O mnohých z týchto súvislostí sa nehovorí, hoci ich dopad na situáciu rodiny všetci pociťujeme.

- Populačná politika OSN sa snaží riešiť vážny problém, ktorým je rýchly populačný rast v niektorých častiach sveta. Populačná politika OSN by však mala brať do úvahy možný negatívny dopad jednotlivých opatrení na rodinu. Nesmie ohrozovať stabilitu rodiny a plnenie jej prirodzených funkcií. Rodinu ako inštitúciu neslobodno obetovať zníženiu populačného prírastku.
- Populačná politika OSN by mala brať do úvahy, že demografická situácia v jednotlivých častiach sveta je rôzna, že jednotlivé opatrenia majú v rôznych podmienkach rôzne účinky, a preto by sa mala robiť nie plošne, ale diferencovane. Osobitne v Európe, ktorá musí čeliť demografickému starnutiu a kde devastácia rodiny značne pokročila. Chceme zvlášť zdôrazniť potrebu riešenia hrozivej populačnej implózie v ekonomicky najrozvinutejších krajinách a v krajinách prechádzajúcich ekonomickou a politickou transformáciou.
- Všade na svete - hádam až na malé výnimky - základom rodiny je rodičovský pár. Manželský zväzok muža a ženy je základom stability rodiny, inštitúcia manželstva je teda dobrodením pre všetkých členov rodiny. I keď tento zväzok má v rôznych kultúrach rôznu podobu, to ešte neznamená, že by OSN mala byť ľahostajná voči formám rodinného spolužitia, alebo abstrahovať od rodiny. Pripomíname, že v dokumentoch OSN sa manželstvu nevenuje primeraná pozornosť a nepožíva takmer žiadnu ochranu. Je potrebné tento nedostatok napraviť.

- OSN sa zasaďuje za ochranu ľudských práv, čo treba oceniť. Avšak obhajovanie ľudských práv by nemalo vzbudzovať dojem, že človek nemá aj zodpovednosť voči spoločnosti a osobitne voči svojej rodine. Takisto sa treba postaviť proti pokusom zneužívať „jazyk ľudských práv“ na presadzovanie úzkych skupinových záujmov. Obhajovanie individuálnych ľudských práv by nemalo oslabovať rodinu ako takú, ako sme toho svedkami. Najmä pre dieťa je strata rodiny a rodinného zázemia ťažká ujma. Dieťa má prirodzené právo na harmonické rodinné prostredie a preto všetko, čo oslabuje rodinu, je ťažkým porušením tohoto práva detí.
- Za normálnych okolností výchovu detí a mládeže a utváranie ich charakterových vlastností pre ich budúce životné roly dokáže z veľkej časti zabezpečiť rodina sama. Pozitívne výchovné pôsobenie rodiny je však často negované činnosťou takých komerčných organizácií, ktoré zneužívajú slobodu slova a podnikania na posilňovanie celkom opačných vlastností. Príkladom je klamlivá alebo nezodpovedná reklama, propagácia násilia, konzumného spôsobu života a konzumnej pseudokultúry, erotizácia verejného prostredia. Rodina sama sa tomu nedokáže ubrániť. Práve tu je priestor pre aktivity nadnárodných organizácií vrátane OSN, ktoré by sa mali orientovať na ochranu práv a oprávnených záujmov budúcich generácií.
- Na deti sa vo vyspelých spoločnostiach často hľadí ako na prepych alebo ako na ekonomickú záťaž, nie ako na najcennejšiu investíciu jednotlivcov i spoločnosti. Podpora rodín a výchova detí je vlastne investovaním do ľudského kapitálu, a teda mala by byť aj spoločensky oceňovaná. OSN svojou autoritou môže prispieť k tomu, aby sa rodine a výchove detí vrátila primeraná vážnosť.

Podľa stále platných zásad OSN rodina má nárok na ochranu zo strany spoločnosti a štátu. No ako sa ukazuje, rodina dnes prežíva ohrozenie takmer všade na svete, najmä však vo vyspelých krajinách. Je v silách OSN vyzvať členské štáty, aby aj ony venovali problémom rodiny patričnú pozornosť. Nestačí sa zaoberať len konkrétnymi prípadmi, ak sa zároveň nepodniknú komplexné kroky na posilnenie a ochranu rodiny ako inštitúcie.

Asociácia mimovládnych organizácií pre posilnenie rodiny Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo konštatuje, že desať rokov od Medzinárodného roku rodiny 1994 problémov, pred ktorými stojí rodina, neubudlo, skôr naopak. Toto výročie nech je výzvou pre nás všetkých obrátiť pozornosť smerom tam, kde sa utvára budúcnosť.

Členovia predsedníctva SSRZR, Bratislava, január 2003

### ***Aktuálne témy v oblasti rodinnej politiky na Slovensku, ktoré z príležitosti 10. Výročia MRR 2004 Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo chce pomáhať riešiť***

Ako jednu z foriem prípravy na 10. Výročie Medzinárodného roka rodiny (MRR) 2004 považujeme zintenzívniť náš záujem o tvorbu opatrení štátnej rodinnej politiky: hľadať formy spoluúčasti na ich tvorbe a podporovať rozvíjanie miestnej a regionálnej rodinnej politiky. Považujeme za aktuálne najmä tieto otázky:

1/ Súkromné firmy, najmä po zmene vlastníkov, vôbec nerešpektujú dohody s pracovníkmi o pracovnom čase, najmä nerešpektujú rodinné povinnosti svojich pracovníčok a posúvajú pracovný čas až do večerných hodín. Je dobré vedieť, že existujú *Dokument Európskej komisie: zamestnanie a starostlivosť o deti - uplatňovanie odporúčaní Rady Európy a Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 156 z roku 1981 o rovnakých príležitostiach a rovnakom zaobchádzaní s mužmi pracovníkmi a ženami pracovníčkami so zodpovednosťou za rodinu*. Členovia predsedníctva SSRZR sa dohodli, že oslovíme viacerých poslancov NR SR a pozveme ich k spolupráci na riešení tohto

problému – aj na pozadí najnovšej novely Zákonníka práce. Zistíme, ako tento problém vidia odborári a Asociácie zamestnávateľských zväzov.

2/ Prístup k bytom pre mladé rodiny všeobecne a osobitne vo veľkých mestách je stále menej reálnou možnosťou. To nám potvrdili aj odborníci v problematike bývania z Výskumného ústavu práce, sociálnych vecí a rodiny. Čo nám povie príslušný odbor Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR ?

Nádej, ktorú dáva demografický pohľad na situáciu, že „po roku 2020 sa začnú byty uvoľňovať“ je príliš ďaleká. Bytové problémy sú jedným z významných faktorov, že v mnohých rodinách pôvodne plánované 2. alebo 3. dieťa sa už nenarodí.

### III. ĽUDSKÝ ŽIVOT JE HODEN OCHRANY UŽ PRED NARODENÍM

*Nasledujúce dva príspevky reagujú na vcelku skromnú – vzhľadom na závažnosť témy – spoločenskú diskusiu na Slovensku k problému ochrany ľudského života od chvíle počatia – v mene práva každého človeka na život. Druhá stránka tohto problému je legálnosť alebo nelegálnosť ukončenia už rozvíjajúceho sa ľudského života umelým potratom - v mene rôzne definovaných ľudských práv a slobody matky, rodičov. Zdá sa, že tá druhá stránka problému má väčšiu publicitu v masmédiách ako tá prvá. Zdá sa, že v tejto diskusii nejde ešte o dialóg, v ktorom by sa každá strana snažila počúvať, zvažovať a pochopiť argumenty druhej strany. Ale diskusia je predsa len viac ako mlčanie v zákopoch, je nádejou na dialóg....*

#### **Ľudské embryá by sme nemali zabíjať – zo žiadneho dôvodu**

Robert P. George

Preložila PhDr. Lucia Mikulcová

Diskusie o "zbere" kmeňových buniek z ľudských embryí prinútila politikov zamyslieť sa nad otázkou, ktorej sa chceli radšej vyhnúť: kedy začína nová ľudská bytosť?

Samozrejme, to je otázka, nad ktorou by sa tvorcovia politiky mali zamýšľať v kontexte diskusie o potratoch. Túto úlohu z ich pliec sňalo rozhodnutie najvyššieho súdu legalizovať potrat na základe schválenia súdom. Tentoraz ich nezachráni žiaden súd.

Ale ešte stále kolíšu. Poradcovia v Bielom dome a členovia kongresu hľadajú riešenie alebo kompromis, ktorý im umožní vyhnúť sa otázke, či deštrukcia ľudského embrya fakticky je usmrtenie ľudskej bytosti. Nenájdu ho.

Najnovšie sú snahy senátora Williama Frista, ktorý je zaslúžene vysoko rešpektovaný "pro-life" senátor zo štátu Tennessee, ktorý je aj vynikajúci lekár. Podľa návrhu Frista by sa malo zakázať financovanie výskumu, pri ktorom sa vytvárajú embryá za účelom získavania kmeňových buniek alebo iný deštruktívny výskum, pričom by bola dovolená zámerná deštrukcia "nepoužitých" embryí, ktoré vzniknú v dôsledku in vitro fertilizácie (IVF), kedy sa zvyčajne produkuje viac embryí, ako sa plánuje implantovať. Argument je: ak sa i tak zlikvidujú, prečo by sa nerozčlenili a nevyužili na získanie kmeňových buniek.

Problém s týmto návrhom je, že na jednej strane predpokladá, že embryá **sú** ľudské bytosti, a preto by sa nemali tvoriť za účelom deštruktívneho výskumu – bez ohľadu na to, aký veľký prínos to môže znamenať pre vedu a medicínu. Na druhej strane tým, že sa dovoľí deštruktívny výskum ľudských embryí získaných z kliník, kde sa robí IVF, sa ale tiež predpokladá, že embryá **nie sú** ľudské bytosti.

Senátor Frist alebo jeho sympatizant môže namietaf: návrh nezakladá nakladanie s ľudskými embryami ako nie ľudskými bytosťami. Jednoducho sa snaží vyťažiť niečo z neblahej skutočnosti, že mnohé z týchto drobných ľudských bytostí nemajú reálne vyhliadky na život. Nech robíme čokoľvek, budú zmrazené alebo ich zlikvidujú. Preto im nespôsobujeme skutočnú ujmu – a teda nerobíme nič morálne nesprávne – keď ich rozčleníme, aby sme získali ich kmeňové bunky.

Táto výhrada sa však nedá podložiť. Dúfam, že nikdy nedovolíme a nebudeme financovať získavanie orgánov od retardovaných detí, dementných alebo nevyliciteľne chorých pacientov, dokonca väzňov odsúdených na smrť. Nezáleží, či smrť sa dá očakávať o päť mesiacov, päť týždňov, päť dní či päť minút. Nezáleží ani na tom, či umierajúci pacient je napr. v bezvedomí alebo permanentnom bezvedomí v dôsledku kómy alebo podania paliatívnych liekov. Pri našom uvažovaní by sme nebrali ako určujúci faktor, čo všetko by veda alebo medicína dokázala urobiť s týmito orgánmi. Netolerovali by sme zabíjanie za účelom získavania častí tela, pretože to nie je v súlade s inherentnou dôstojnosťou ľudských bytostí - dokonca i ľudských bytostí na pokraji istej smrti, ba dokonca zločincov pred popravou.

Môj kolega z Princetону Peter Singer a ďalší priamočiari utilitariáni popierajú existenciu princípu inherentnej dôstojnosti človeka, ktorý je absolútnou zábranou pred zabíjaním niektorých ľudí z dôvodu domnelého "väčšieho dobra". Takže oni nevidia žiaden morálny dôvod, prečo by sme nemali rozčleňovať živé embryá a získavať ich kmeňové bunky. Tak isto nevidia žiadnu morálnu prekážku, prečo by sa nemohli zabíjať ľudské bytosti v akomkoľvek štádiu zrelosti, keď – predpokladajú, že niečo, nejaká kalkulácia užitočnosti, nakloní misky váh tým smerom. Tak pramení Singerova známa obhajoba infanticídy postihnutých novorodencov, kedy by usmrtenie umožnilo rodičom pokúsiť sa znovu o zdravšie dieťa.

Senátor Frist a obhajcovia jeho návrhu oprávnene nechcú uplatniť utilitarizmus. Musia sa však postaviť zoči-voči otázke: sú embryá ľudské bytosti, alebo nie?

Čo je to ľudská bytosť? Je on či ona úplný, žijúci príslušník druhu homo sapiens? Gaméty (spermie a vajíčka) nie sú ľudské bytosti. Sú súčasťou iných ľudských bytostí. Nemajú v sebe epigenetický fundament pre vnútorne riadený rast a dozrievanie tak, ako je to u jednotlivých, auto-integrujúcich sa ľudských organizmov. To isté platí aj pre somatické bunky (ako napr. bunky kože), i keď takéto bunky môžu poskytnúť genetický materiál potrebný na to, aby klonovaním začala existencia novej a osobitnej ľudskej bytosti.

Moderná veda ukazuje, že ľudské embryá, na rozdiel od toho, sú úplní, žijúci príslušníci ľudského druhu, ktorí (ak sa im to nezabrání) sa sami aktívne vyvíjajú do ďalšieho zrelšieho štádia v súlade s kontínuom vývoja jedinečného, unitárneho ľudského organizmu. V rámci svojho vlastného integrálneho organického fungovania sú schopné smerovať do štádií života a cez štádiá plodu, dojčťa, dieťaťa, adolescencie a nakoniec dospelosti, pričom v každom prípade zostávajú úplnou ľudskou bytosťou.

Nie je to tak, že ľudské embryo má iba potenciál "stať sa živým tvorom" alebo "stať sa ľudskou bytosťou". On alebo ona (pretože pohlavie sa určuje na začiatku života) *už je ľudskou bytosťou*. Jeho alebo jej potenciál je presne dozrievať ako tvor, ktorým už je, teda ako ľudská bytosť. Z tohto kľúčového pohľadu embryo je ako plod, dojča, dieťa a adolescent.

Užitočný spôsob ako položiť túto rozhodujúcu otázku, či vy, ja, alebo ktorýkoľvek iný dospelý bol niekedy emryo. Určite ste vy alebo ja nikdy neboli len spermou alebo vajíčkom. I keď sme začali existovať v dôsledku spojenia týchto pohlavných buniek, počatie bolo udalosť vyznačujúca sa tým, čo niektorí filozofi nazývajú "podstatná zmena". Spermatická bunka, ktorá bola súčasťou otca, a nie samostatný celistvý organizmus a vajíčko, ktoré bolo súčasťou matky, a opäť nebolo samostatný celistvý organizmus, sa spojili a ich spojením začal existovať individuálny, celistvý organizmus, ktorý organicky nie je súčasťou ani otca, ani matky. Od samotného začiatku, či k počatiu došlo v tele matky alebo v skúmavke v IVF laboratóriu, nová ľudská bytosť má svoju vlastnú genetickú výbavu, odlišnú od genetickej výbavy matky alebo otca a tú istú sekvenciu DNA, aká bude v každej bunke jej úplne vyvinutého tela.

Bytosť, ktorá teraz ste vy alebo ja, je tá istá bytosť, ktorá svojho času bola adolescentom, predtým dieťaťom, predtým batolaťom, predtým plodom a predtým embryom. Keby sa bytosť, ktorou ste teraz vy alebo ja, bola zničila v niektorom z týchto štádií, bolo by to zničenie vás alebo mňa.

V súčasných debatách sa ľudia otázky, či ľudské embryo je ľudskou bytosťou, zvyčajne vyhýbajú alebo ju ignorujú. Ak sa tejto otázke postavili, argumenty, ktoré mali podoprieť tvrdenie, že embryá nie sú ľudské bytosti, boli prekvapujúco slabé. (Zástancovia deštruktívneho embryonálneho výskumu sa – pochopiteľne – snažili presúvať ťažisko na potenciálne prínosy takého výskumu.) Niektorí komentátori hovoria, že ľudské embryá „nevyzerajú“ ako ľudské bytosti. Odpoveď je, že vyzerajú presne ako ľudské bytosti, ktorými sú, to znamená ľudské bytosti v ich embryonálnom štádiu existencie. Niektorí sa pokúšajú ťažiť zo skutočnosti, že embryá sú drobné resp. veľmi nevyzreté resp. ich plný vývoj závisí od implantácie. Senátor Orrin Hatch zašiel až tak ďaleko, že na určenie morálneho postavenia embrya zvolil miesto, kde sa embryo nachádza – v miske, chladiacej jednotke alebo maternici matky. Každý, kto sa nad tým trochu zamyslí, by mal svoje úvahy odvíjať od myšlienky, že faktory ako veľkosť, stupeň vývoja, miesto a stav závislosti môžu byť základom popierania práv ľudských bytostí.

Ďalej existuje tvrdenie, že argument za alebo proti statusu ľudskej bytosti u raného embrya závisí od kontroverzného náboženského predpokladu o „vdýchnutí duše“. Nezávisí. Otázka sa netýka večného života embrya. To **je** náboženská záležitosť. (Jedna z otázok, ku ktorej – mimochodom – katolícka cirkev nemá oficiálne stanovisko.) Otázka je, či embryá sú alebo nie sú plnými, žijúcimi príslušníkmi druhu homo sapiens, či sú alebo nie sú svojbytné, celistvé organizmy schopné aktívne sa vyvíjať a dozrievať ako ľudské bytosti. Či ten organizmus, ktorý teraz ste vy alebo ja, je alebo nie je ten istý organizmus – tá istá bytosť – ktorá vo svojom ranejšom biografickom štádiu bola embryo, plod, dojča, dieťa, adolescent.

Tí z nás, ktorí sú proti deštrukcii embryí, sa nemusia utiekať k náboženstvu. Aj veda postačí. (Ak nič iné, teologický úsudok, že rané embryo už má „vdýchnutú dušu“ *vyplýva* z - vedecky stanovenej - skutočnosti, že je to ľudská bytosť, nie opačne.) Veľmi by nás tešilo, keby tí, čo sú na opačnej strane uznali, že *vedecké* fakty o tom, kedy začína nová ľudská bytosť, by mali určovať otázku, či vláda by mala financovať výskum, ktorý požaduje ich zámernú deštrukciu.

Vedecký redaktor časopisu *Reason* Ronald Bailey, čo mu slúži ku cti, sa aspoň pokúsil prezentovať vedecký prípad na druhej strane. Argumentuje, že možnosť klonovania ľudských bytostí z obyčajných somatických buniek, ako sú bunky kože, milióny ktorých si každodenne každý z nás zošúcha a zmyje zo svojho tela, znamená, že ľudské embryá sa svojou morálnou hodnotou nelíšia od týchto buniek. Baileyho argument však zlyháva, pretože jeho analógia medzi somatickými bunkami a ľudskými embryami je dvojnásobne nepravdivá. Za prvé, „potenciál“ somatických buniek je niečo, čo sa im dá urobiť, takže ich konštituentné molekuly DNA sa dajú použiť na generovanie novej ľudskej bytosti (mimochodom, presne vo forme ľudského embrya). Na rozdiel od toho, embryonické ľudské bytosti už majú aktívnu schopnosť vyvíjať sa do ďalších štádií zrelosti druhu organizmu, ktorým už je, pričom si nedotknuto uchová svoju svojbytnosť a identitu. Za druhé, somatické bunky sú, ako spermiové bunky a vajíčka, súčasťou iných, väčších organizmov. Nie sú – ľudské embryá však sú – svojbytné, samointegrované organizmy, ktoré interne riadia svoj vlastný rast a dozrievanie.

Ešte ezoterickejší argument popiera, že každé rané embryo je ľudským individuumom, vzhľadom na možnosť tvorby jednovaječných (t.j. identických) dvojčiat. Až do chvíle, keď možnosť tvorby dvojčata už ďalej neexistuje, tvrdia niektorí, nejde o individuum, ale o masu buniek – každá bunka je totipotentná (to znamená schopná stať sa úplným individuumom) a (argument pokračuje) nezávislým od iných.

Ak v tomto ranom štádiu bunka alebo bunky sú oddelené od celku, to čo sa oddelí sa skutočne môže stať osobitným organizmom s plným potenciálom vyvinúť sa a dozrieť. Je však jednoducho zavádzajúce vyvodzovať z tejto skutočnosti, že *pred* oddelením bunky v ľudskom embryu predstavujú len neintegrovanú, a teda náhodnú, masu. Tak ako oddelené články ploskavca oddelené z celku, ktorého súčasťou boli, majú potenciál stať sa celým ploskavcom, oddelené časti embrya v najranejších štádiách vývoja, skôr ako

špecializácia buniek pokročí príliš ďaleko, sa môžu stať celistvými a svojbytnými embryonickými ľudskými bytosťami. Nik nepredpokladá, že možnosť vytvárania osobitných ploskavcov rozdelením jedného tvora znamená, že ploskavce, ktoré by mohli byť rozdelené, ale rozdelené neboli, sú niečo iné ako unitárny individuálny organizmus. Podobne je nesprávne predpokladať, že totipotentnosť raného embrya znamená, že je niečím iným ako osobitým, unitárnym, komplexným, aktívnym samointegrujúcim ľudským organizmom – ľudskou bytosťou.

Posledné útočisko tých, ktorí majú snahu opodstatňovať deštruktívny výskum vykonávaný s embryonickými ľudskými bytosťami, ale nechcú upadnúť do utilitarizmu, je tvrdenie, že ľudské bytosti v embryonickom štádiu, majú „určitú“ hodnotu, ale ešte nie sú „osobami“, ktoré majú práva. Takto to nemôže fungovať. Vy a ja sme v podstate ľudské, telesné organizmy. Inými slovami, nedá sa povedať, že „máme“ organizmy, ktoré (považované za vedomé činitele s vôľou) vlastníme a používame. Skôr *sme* rozumovo-živočíšne organizmy. Preto my – to jest *osoby*, ktorými sme – sme presne také animálne organizmy, aké *sme*. Nieкто sa nestáva osobou len nejaký čas po tom, ako vznikne. Ľudská osoba je telesný subjekt – nie len vedomie obývajúce a využívajúce telo – takže všetky ľudské bytosti, vrátane embryonických ľudských bytostí, retardovaných ľudských bytostí, nevládných, dementných a umierajúcich ľudských bytostí, sú „osoby“, ktorých práva si zasluhujú úctu a ochranu.

Pojem „ľudskej neosoby“ – ľudskej bytosti, ktorej život možno svojvoľne zničiť, alebo ktorú možno poškodzovať alebo zotročovať, aby slúžila záujmom iných – si zasluhuje úplné zavrhnutie. Nepristúpme na diabolské kšefty s oživovaním takého pojmu kvôli vidine vedeckého pokroku – ani zo žiadneho iného dôvodu.

**Robert P. George**, autor knihy *“The Clash of Orthodoxies. Law, Religion, and Morality”* - Zrážka ortodoxií. Právo, náboženstvo a morálka (vydanej v roku 2001 v ISI Books vo Wilmingtone, Delaware), z ktorej pochádza predkladaná stať, je profesorom jurisprudencie McCormicka a direktorom programu Jamesa Madisona “American Ideals and Institutions” na Univerzite Princeton. Bol prezidentom delegovaným členom Komisie pre ľudské práva Spojených štátov, ako sudca bol členom Najvyššieho súdu Spojených štátov, kde v roku 1990 získal Cenu za justíciu Toma C. Clarka. Graduoval na Kolégiu Swarthmore Právnickej Fakulty na Univerzite Harvard, doktorát získal za prácu vo filozofii práva na Univerzite Oxford. K jeho ďalším v minulosti publikovaným knihám patrí *“Making Men Moral: Civil Liberties and Public Morality”* a *“In Defense of Natural Law.”*

*V elitných kultúrnych kruhoch sa bežne vyskytuje domnienka, že konštitučný “múr rozdelenia” štátu od cirkvi bráni veriacim, aby prenášaním svojej viery nezaťažovali ňou verejné otázky. Sekulárni liberáli si totiž typicky myslia, že v morálnych otázkach občianskej politiky sú ich postoje plodom čistého rozumu, avšak postoje ich morálne konzervatívnych oponentov, sú naopak, odrazom iracionálneho náboženského presvedčenia. Profesor Robert P. George v Zrážke ortodoxií dokazuje, že uvedený predpoklad je v oboch bodech nesprávny.*

*George spochybňuje vyhlásenia liberalizmu ako reprezentata triumfu rozumu. Dokazuje, že tradičné judeo-kresťanské presvedčenie je v kontroverzných otázkach, ako výskum s použitím embryonálnych kmeňových buniek, potrat, eutanázia, homosexualita a homosexuálne manželstvá, v porovnaní so sekulárno liberálnymi alternatívami z racionálneho hľadiska v skutočnosti nadradené.*

*Vychádzajúc z filozofickej tradície prirodzeného zákona, George strháva viaceré sekularistické zásterky. Napríklad predstavu, že tí, ktorí sú medzi nami najmladší a najstarší, sú subpersonálni, a nie sú hodní plnej právnej ochrany. Odhaľuje pochybný personálno-telesný dualizmus implicitný v sekularistických argumentoch a demonštruje formálne pochybenie v úsudku, ktoré je v pozadí myšlienky, že štát by mal mať neutrálny postoj k vzájomne súperiaciim predstavám o povahe a hodnote manželstva.*

*George sa zasadzuje za návrat k “staromódnemu liberalizmu”, náhľadu na svet, pre ktorý je, podľa neho, najlepším príkladom súčasný pápež, Ján Pavol II, ktorý vo svojom učení vyzdvihuje demokraciu, náboženskú slobodu, ekonomickú nezávislosť, ale zároveň uznáva požiadavky ľudských práv, sociálnu a ekonomickú spravodlivosť a princíp*

*subsidiarity. Tieto požiadavky sú usmernením pre katolíkov – a samozrejme, pre všetkých ľudí dobrej vôle – aby osobnú slobodu nečinili neobmedzenou. George vyzýva politických predstaviteľov, ktorí, hoci sú veriaci, tieto požiadavky popierajú alebo ignorujú, aby prebrali politickú zodpovednosť v týchto požiadavkách obsiahnutú.*

*Kniha Zrážka ortodoxií je veľmi dôležitým príspevkom k súčasnej diskusii o pravej úlohe náboženstva v politike. Jasná a presvedčivá rozprava Roberta P. Georga, jedného z najprominentnejších a na verejnosti dobre známych amerických intelektuálov, prekvapuje sekulárnych liberálov svojou neoprávnenou blahosklonnosťou a zároveň poskytuje mocnú výzbroj do boja pre zástancov tradičnej morálky. (Doc. PhDr. Mária Glasová, PhD., podľa poznámok Johna J. DiIulio ku knihe Zrážka ortodoxií)*

## **Problém je niekde inde**

Doc. RNDr. Karol Pastor, PhD

Demografiu učím už roky. Je to veda o ľudských životoch. Tak ako sám život, obsahuje kapitoly matematicky náročné i oddychové, nudné i pútavé, veselé i smutné. Najmutnejšia kapitola nie je tá o úmrtnosti, ale o potratoch.

Snažím sa ju prednášať neutrálne, čo najsuchšie. Čísla. Definície, špecifické miery, indexy, regionálne rozdiely, faktory. Ale nedá sa dve hodiny dívať len do tabule. Keď sa náhodou rozhlídnem, skoro každý rok ma čaká ten istý obraz – niektorá zo študentiek má červené oči.

Tvárim sa, že som si to nevšimol, o chvíľu zabudnem, kto to bol, ale na tie červené oči zabudnúť nemôžem. Zasa im niekto navravel, že potrat, to nič nie je, máš na to právo a ostatní nech sú ticho? A kde je teraz ten muž, ktorý ju mal chrániť? Ten určite nemá červené oči, určite sa tvári nenápadne,, veď predsa potrat, to je výlučne ženská záležitosť.

Ako sa blíži deň, keď má Ústavný súd rokovať o súlade či nesúlade interrupčného zákona s Ústavou SR, množia sa v tlači články za i proti. Naberajú na ostrosti, racionálne argumenty sa už vyčerpali, už to nie je vecná diskusia. Lenže problém vôbec nie je v tom, kedy sa začína ľudský život. Veď iný rozhodujúci okamih ako počatie ani neexistuje. Problémom nie je, či umelý potrat je zlá vec, alebo nie, veď každý to vie.. Či sa dá zakázať, alebo nie, či môže žena rozhodovať o sebe, alebo nie, či je potrat zradou materstva, alebo nie... Problém nie je v právnom postavení embrya ani v kondónoch, v potratovej turistike, KDH ani v cirkvi.

Hlavný problém je v niečom inom. Od roku 1957, keď nadobudol účinnosť zákon umožňujúci potrat aj z iných ako zdravotných dôvodov, bolo úmyselne ukončených vyše 1,3 milióna nenarodených ľudských životov. Tých 1,3 milióna detí má asi 800 000 matiek a približne rovnako veľa otcov. Drvivá väčšina z nich ešte žije a ich počet sa stále zvyšuje. Ak k tomu pripočítame aj zdravotnícky personál a všetkých, ktorí boli do toho priamo zaangażovaní, je to asi polovica voličov na Slovensku.

Nechcem nikoho poučať, ale nie je jednoduché označiť za zločin niečo, čo má polovica z nás na svedomí. Skutočne, mnohí z aktérov potratu sú zároveň jeho obeťami. Pre väčšinu žien to bol traumatizujúci zážitok, ktorý si nechcú zopakovať.

Čo teda robiť? Určite nemožno zostať ticho. Interrupcie a koncentráky sú hanbou 20. Storočia. Bez ohľadu na to, ako rozhodne Ústavný súd, treba sa vážne zamýšľať, ako potratovosť čo najviac zredukovať. Netreba sa utešovať (alebo sebaklamať), že Slovensko je druhé najlepšie v Európe. Jednoducho nie je. Z asi 45 európskych štátov je kdesi za polovicou. Holandsko, ktoré sa často spomína ako vzor, má prísnejšiu legislatívu ako Slovensko a je v Európe asi na

10. mieste. Napriek významnému poklesu je u nás potratov ešte stále priveľa.

Netreba si ani robiť ilúziu, že všetko vyrieši nejaká zázračná pilulka. Vysoká potratovosť je chorobou spoločnosti, na ktorú ani zázračná pilulka, ani zázračný zákon neexistuje. Treba urobiť viac. Nie aby sme si polepšili miesto v tabuľkách ani kvôli pipulčnému prírastku. Treba, pretože potrat je krivda. Treba, aby nenarodené deti, ktoré majú plné



právo na ochranu, boli uchránené pred násilím. A aby tie dievčatá a mladé ženy už nemuseli mať červené oči. Pretože ľudský život je hoden ochrany už pred narodením.

SME, 12. Februára 2003

#### Životopis každého z nás:

- Ľudský život sa začína počatím, od toho momentu je to jedinečná, neopakovateľná bytosť
- Údery srdca začínajú medzi 18.- 25. dňom
- Základy nervového systému sú položené okolo 20. dňa
- V 28. dni sa začínajú sa začínajú formovať nohy, ruky, oči aj uši
- Okolo 42. dňa je sformovaná kostra, sú prítomné reflexy
- Mozgovú činnosť môžeme zaznamenať prístrojom na 43. deň
- V 8. týždni je vytvorený mozog a všetky orgány tela
- V 9. – v 10. týždni plod žmurká, prehltáva, pohybuje jazykom
- V 11. týždni plod zreteľne cmúľa prst, vdychuje amnióvu tekutinu do vyvinutých dýchacích orgánov
- Nechty na prstoch sú prítomné v 12. týždni a na koži sú vytvorené jedinečné odtlačky prstov
- Okolo 12. týždňa pracujú všetky telové orgány, v ďalšom období plod vlastne už „iba“ rastie.

#### INFORMÁCIE Z DOMOVA

❖ Na 25. apríla pripravujeme konferenciu na tému *Úloha otca a matky v rodine – radikálne spoločenské zmeny ako výzva a šanca*. Konferencia sa koná v budove Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, miestnosť č. 117, od 8.45-17.00. hod. Je potrebné sa vopred prihlásiť do adresy redakcie alebo mailom.

❖ 25. marca 2003 mládež pripomenula Deň počatých detí

Mladí ľudia z občianskeho združenia Spoločenstvo života pripravili kampaň k tomuto dňu s cieľom informovať verejnosť o podstate problému úcty k ľudskému životu, ktorý je v ktorejkoľvek fáze svojej existencie ľudským životom. Hlavné aktivity kampane.

#### ♦ DISKUSNÝ VEČER: PREČO SI VÁŽIM ĽUDSKÝ ŽIVOT OD POČATIA ?

Svoje dôvody Vám predstavili vo veľkej sále UPC v Bratislave 17. marca o 19. hod.

Biológ: Prof. MUDr. Augustín Svoboda, CSc., Biologický ústav Lekárskej fakulty Masarykovej univerzity v Brne

Aktivistka za práva detí: Ing. Maroš Čaučík, predseda detskej organizácie eRko, Bratislava

pohľad vedy na počiatok ľudského života  ľudské práva  úcta k dieťaťu

antikoncepcia  klonovanie  hľadanie pozitívnych riešení pre počaté deti

ekológia života  priestor pre vaše otázky

♦ Prostredníctvom pouličných stánkov ponuka letáčikov pre bratislavskú verejnosť o problematike počatia a potratu: Človekom od počatia, Vývin človeka od počatia, Bola si na potrate? Si tehotná? Letáčiky združenia Liga pár páru.  
Ponuka kníhy združenia Liga pár páru „Plodnosť, cykly, výživa“

Ponuka bielych stužiek na kabát ako symbolu pozitívneho postoja k ľudskej bytosti v jej embryonálnom štádiu.

- ◆ Modlitbová vigília v sobotu 22. marca v kostole sv. Ladislava v Bratislave. Začiatok o 14. hod., svätá omša, potom adorácia, sprievod ku pôrodníckej klinike spojený s modlitbou.
- ◆ Viaceré vstupy do masmédií

**Viac o kampani je na [www.prolife.sk](http://www.prolife.sk)**

- ❖ 8. marca v Rajeckých Tepliciach *Fórum života usporiadalo* svoj 5. seminár na tému *Sexuálna výchova v rodine a škole. Kontakt cez pani RNDr. Marcelu Dobešovu, Riečna 10, 013 13 Rajecké Teplice,*
- ❖ Od 17. do 24. marca 2003 prebiehal aj na Slovensku Európsky týždeň boja proti rasizmu. Podujatia sa konali v celej Európe - ich cieľom je zvyšovanie tolerancie a boj proti všetkým formám rasizmu a diskriminácie.  
Najdôležitejší deň je 21. marec - Medzinárodný deň proti rasizmu.  
Tento deň 21. marec je vyhlásený Valným Zhromaždením OSN za Medzinárodný deň odstránenia všetkých foriem rasovej diskriminácie ako reakcia na vraždu 70 demonštrujúcich v Sharpeville, v JAR v r. 1960.  
U nás sa tohtoročné akcie Týždňa niesli pod heslom "Skoro každý na Slovensku je rasista. A čo Ty?" Akcie sa konali v 123 mestách po celom Slovensku! V 6 mestách sa uskutočnili pochody proti rasizmu, bolo usporiadaných 9 koncertov proti rasizmu. Do aktivít sa zapojilo až 140 škôl a dokonca aj 13 policajných staníc! Do ulíc sa vybralo 207 skupín aktivistov, vylepovanie plagátov realizovalo 271 tímov a po celom Slovensku vzniklo 202 protirasistických nástenok.  
Zaujímavosťou je, že proti rasizmu sa bojovalo aj športom - uskutočnilo sa 35 futbalových, 35 pingpongových zápasov a celkove 79 rôznych športových podujatí. Na školách sa problematike rasizmu bude venovalo spolu 889 vyučovacích hodín a 8 škôl navštívilo koncentračný tábor.  
Uskutočnilo sa 63 kultúrnych podujatí, 5 literárnych večerov, 3 divadelne predstavenia, predstavilo sa 29 infostánkov, v 59 mestách boli výstavy s protirasistickou tematikou, uskutočnilo sa 69 diskusií a 33 besied, odznelo 38 príhovorov v školskom rozhlase, uskutočnilo sa 9 školských turnajov a 7 súťaží v umeleckom prednese.  
Viac o kampani: Martina Blažeková [martina@rasizmus.sk](mailto:martina@rasizmus.sk)

## **INFORMÁCIE ZO ZAHRANIČIA**

- ❖ *Zmení Európsky parlament definíciu rodiny?*

Európsky parlament (EP) 12. februára 2003 hlasoval o „Santiniho správe“. Ide o direktívu, ktorá má zaručiť voľný pohyb rodinných príslušníkov občanov Európskej únie po území EÚ. EP schválil „Santiniho správu“ pomerom 269:225. Znenie dokumentu podporili: Európska socialistická strana, Strana zelených, Komunistická strana, časť Liberálnych demokratov. Proti dokumentu hlasovali: Európska ľudová strana, Euro-pravica.

Dodatky ku správe podávajú definíciu rodinného príslušníka: môže ním byť nezosobášený druh akéhokoľvek pohlavia, registrovaný partner atď. Členský štát im musí zaručiť rovnaké zaobchádzanie ako manželom.

Je pravda, že rodinné zákonodarstvo zostáva stále v kompetencii členských štátov. Direktíva tohto druhu však akúkoľvek domácu normu spochybňuje.

Direktívu musia ešte skúmať vlády štátov EÚ, potom ju Európskemu parlamentu predložia do druhého čítania

Prameň: Spoločnosť pro podporu rodiny, Praha, február 2003, a euro.fam

❖ *Stretnutie rodín z celého sveta v Manile*

25. januára 2003 sa konalo v Manile na Filipínach 4. Svetové stretnutie rodín za prítomnosti 350 000 účastníkov. Prítomných pozdravil prostredníctvom satelitu aj pápež Ján Pavol II. Témou stretnutia bolo: Kresťanská rodina: radostná zvesť pre 3. tisícročie. Svedectvo radosti, pokoja, lásky a nádeje, ktoré osloví súčasníkov a pozve k nasledovaniu, má vychádzať predovšetkým z kresťanských rodín. V tom zmysle majú byť kresťanské rodiny radostnou zvesťou.

Prameň: Jana Jamborová, Národní centrum pro rodinu, Brno, účastníčka

❖ *Správa z predsedníctva Viedenského Výboru mimovládnych organizácií pre rodinu (27. januára 2003)*

Za prítomnosti 7 členov Výboru z celkových 11 (zo 6 krajín) poradu Výboru viedol predseda Peter Crowley podľa vopred zaslaného programu, ku ktorému bolo možné dať mailom doplňujúce návrhy. Osnova programu, ako vždy, sa okrem správy o financovaní činnosti, týkala činnosti 5 pracovných skupín Výboru: štvrtročný spravodajca Families International, africká internetová interaktívna sieť, spolupráca s Komisiou OSN pre sociálny a ekonomický rozvoj v New Yorku, internetová interaktívna sieť stredo- a východoeurópskych krajín, príprava osláv 10. Výročia Medzinárodného roka rodiny v roku 2004, Medzinárodný deň rodín 15. Mája. 2003.

Voči Komisii pre sociálny a ekonomický rozvoj podáva Výbor pravidelne k termínu zasadania Komisie stanoviská s cieľom, aby sa v dokumentoch OSN o sociálnych a ekonomických politikách nestratila téma rodiny.

Veľa sa diskutovalo o interaktívnej internetovej sieti rodinných organizácií vo svete. Cieľ tejto siete môže byť informatívny i napomáhajúci, v zmysle vzájomnej morálnej podpory k občianskej odvahe. Pán Crowley to v článku o občianskej spoločnosti vyjadril takto: „... aby sa občianska spoločnosť s jej bohatými aktivitami globalizovala“.

K Families International: sú pravidelne k dispozícii na [www stránke Výboru www.viennafamilycommittee.org](http://www.viennafamilycommittee.org). Každé číslo (4 za rok) obsahuje v Special Feature rozbor nejakého aktuálneho problému v oblasti rodiny, potom množstvo rôznych informácií zo sveta rodiny na celom svete.

- 10. výročie MRR chce znova zdôrazniť, že OSN má rodinu v popredí záujmu. Zástupkyňa Slovenskej spoločnosti pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo v tomto Výbore predstavila kritický pohľad na nekonzistentnosť rodinnej agendy OSN v podobe Vyhlásenia, ktoré je publikované v tomto čísle. Odovzdala ho menom členov predsedníctva SSRZR písomne v angličtine všetkým členom Výboru s odôvodnením:
- úlohou MVO v občianskej spoločnosti je „postupne realizovať sociálne zmeny“ (P. Crowley, In: Families International), ktoré začínajú dialógom k dôležitým spoločenským témam,
- pracovníci Tretieho sektora v prospech posilnenia rodiny v postkomunistických krajinách na základe vlastnej skúsenosti s komunistickou ideológiou sú azda citlivejší na rozlišovanie toho, čo sa iba pekne deklaruje a toho, čo sa v skutočnosti pre rodinu v spoločnosti robí, preto považujeme prístup OSN k rodinnej problematike za nekonzistentný: Family Unit v New Yorku hovorí inak ako inštitúcie zamerané na populačnú politiku, s uvedením príkladov. Preto vidíme potrebu podporovať funkčnosť rodiny viac na miestnej úrovni ako na štátnej a medzinárodnej, avšak s tým, že tieto vyššie úrovne budú vytvárať konzistentné rámcové podmienky pre uplatnenie vlastnej sily rodín postarať sa o seba a o budúcnosť svojich detí,

- našim cieľom je otvorený dialóg na túto tému. Nechceme zdôrazňovať iba názorové rozlíšenie, ale hľadanie rozumného spoločného postupu.
- považujeme za dôležité na túto tému otvoriť diskusiu – na rôznych úrovniach, a poskytnúť text vyhlásenia rôznym štátnym a spoločenským inštitúciám na Slovensku.

**V diskusii** sa k Vyhláseniu pozitívne vyjadrili viacerí zástupcovia medzinárodných rodinných organizácií, napr. zástupkyňa Kolpingovej rodiny v Rakúsku, riaditeľ Inštitútu pre manželstvo a rodinu vo Viedni. Vyjadril sa tiež, že nie je za to, aby sa týmto našim stanoviskom vytvárali nejaké názorové rozlíšenia.

Pán Crowley i pani Matt z redakcie Families International sú za to, aby bolo toto Vyhlásenie publikované na stránkach spravodajcu Výboru Families International.

Medzitým sme text Vyhlásenia poslali pánu ministrovi práce Ľudovítovi Kaníkovi, MPSVR SR s žiadosťou, aby na VZ OSN, ktoré bude k príprave osláv 10. Výročia Medzinárodného roka rodiny zvolané v decembri 2003, prezentoval aj toto naše stanovisko.

T. Lenczová, členka predsedníctva Viedenského výboru za SSRZR

#### ❖ *Rámcový program osláv 10. Výročia Medzinárodného roka rodiny 2004*

28. januára usporiadali na pôde Inštitútu druhé stretnutie k príprave 10. Výročia Medzinárodného roka rodiny (ďalej MRR). Prvé sa konalo v októbri 2002 za účasti prof. Max Wingena z Nemecka, odborníka na rodinnú politiku a autora viacerých Správ o stave rodiny v Nemecku.

Na tohtoročné stretnutie pozvali predsedu Viedenského výboru mimovládnych organizácií pre rodinu pána Dr. Crowleyho. Uviedol o.i., že doteraz podporilo prípravu 10. Výročia MRR v štruktúrach OSN 36 zo 191 členských krajín OSN. 10. Výročia MRR bude zamerané na tieto témy: Zosúladovanie rodinných a pracovných úloh rodičov, práva a povinnosti rodičov, práva žien. Predpokladá sa, že členské krajiny pripravujú k týmto témam národné správy. V členských krajinách vznikajú Národné komisie pre prípravu 10. Výročia, za účasti zástupcov štátu i mimovládnych organizácií (MVO). Tieto komisie posúdia rozšírenie záberu pozornosti o ďalšie témy, aktuálne pre danú krajinu.

Predpokladá sa, že na programe VZ OSN v decembri 2003 bude: posolstvo generálneho tajomníka OSN o rodine, panelová diskusia a predstavenie Štúdie o globálnej situácii rodiny. Podľa predbežných poznatkov je situácia rodiny charakterizovaná týmito 5 znakmi: znižovanie veľkosti rodiny, časový posun sobášov, vplyv migrácie na rodiny, vplyv ochorení na AIDS na rodiny, vplyv procesov globalizácie na rodiny.

Členské krajiny OSN budú vyzvané, aby sa v roku 2004 zamerali na hodnotenie a rozvoj rodinnej politiky.

Hlavným spoločným bodom programu 10. výročia v členských krajinách OSN má byť 15. máj 2004, Svetový deň rodín.

Viedenský výbor pripravuje ako pozitívny príspevok MVO, „občianskej spoločnosti“ interaktívne internetové fórum, ku ktorému je pozvaných asi 2000 MVO, akreditovaných pri OSN. MVO majú za úlohu predstaviť svoje projekty od roku 1994 ako aj nové, plánované pre rok 2004. Bude možné sa s nimi oboznámiť na [www.iyf.org](http://www.iyf.org). Tento program financuje nemecká firma Siemens.

Viedenský výbor pripravuje štúdiu, financovanú z Fondu kráľa Baudouina. Jej zámerom je predstaviť odpovedi 258 expertov z MVO, univerzít a vlád na otázku: Aké podmienky je potrebné splniť, aby do roku 2020 bol život príjemnejší? Hlavný výsledok ankety: pre 3/4 opýtaných nie sú najdôležitejšie peniaze, ale možnosť budovať siete a strategické aliancie pre spoluprácu. Štúdiu možno nájsť na [www.2020fund.org](http://www.2020fund.org).

Prameň: G. Danhel, z činnosti Inštitútu pre manželstvo a rodinu vo Viedni (IEF)

#### ❖ *Nebezpečie technoautizmu u detí*

Nekontrolované využívanie internetu môže viesť u detí k nebezpečným stavom. Na zjazde talianskeho Zväzu katolíckych psychológov 12. februára 2003 bola prezentovaná štúdia, ktorá sa týmto nebezpečenstvom zaoberá u 6 – 9 ročných detí.

Najčastejšou poruchou je „technoautizmus“ – neschopnosť vyjadriť emócie inak ako technickými prostriedkami. Väčšinu postihnutých predstavujú deti, ktoré trávajú pri

internete, pri videohrách viac hodín denne. Psychológovia odporúčajú, aby deti pri internete neboli ponechané samy na seba.

Prameň: Spoločnosť pro podporu rodiny, Praha, 21. Februára 2003

❖ *Iniciatíva americkej organizácie „Katolíčky za voľbu“*

Organizácia „Katolíčky za voľbu“ používa Medzinárodnú sieť Marie Stopes Pracovnej skupiny Európskeho parlamentu pre populáciu, udržateľný rozvoj a reprodukčné zdravie a vyzýva písať listy poľskému prezidentovi, aby liberalizoval zákon o umelom potrate. V tomto duchu napísal poľskému prezidentovi Alexandrovi Kwasniewskemu list aj prezident tejto organizácie Frances Kissling.

Svetová federácia pre plánované rodičovstvo (in IPPF News) tiež podporila túto iniciatívu.  
Prameň: Svetová aliancia mládeže, 7. marca 2003

❖ *List pre členky a členov Pracovnej skupiny Európskeho parlamentu pre populáciu, udržateľný rozvoj a reprodukčné zdravie*

Milí členovia a členky Pracovnej skupiny,

Z iniciatívy organizácie „Katolíčky za voľbu“ a podporené Poľskou federáciou žien a plánovania rodiny vám posielame list, ktorý dostali lídri pre náboženské a ľudské práva, organizácie za práva žien a politici po celom svete. Môžete pripojiť svoj podpis na podporu tejto dôležitej akcie v prospech poľských žien. Náš list pošleme poľskému prezidentovi s požiadavkou, aby podporil zmenu v poľskom veľmi reštriktívnom potratovom zákone, a s odporúčaním, aby bol zákon modifikovaný v zmysle podpory individuálneho svedomia a ochrany života žien. V liste sa naznačuje negatívny dopad zákona na ženy Poľska, osobitne na chudobné ženy.

Podpísaná Martha Roussou, Sekretariát Medzinárodnej siete Marie Stopes

Prameň: Internetové stránky medzinárodnej Agentúry Zenit

❖ *Britskí poslanci žiadajú zmenu stratégie sexuálnej výchovy*

Skupina členov britskej Dolnej snemovne, príslušníkov rôznych politických strán, vyzvala vládu, aby zmenila svoju stratégiu sexuálnej výchovy. Poslanci uvádzajú, že britská koncepcia je inšpirovaná príkladom Holandska. Ten je však nesprávne pochopený. Je pravda, že Holandsko so svojou explicitnou sexuálnou výchovou a propagáciou permissivity má oveľa nižší počet nedospelých tehotných. Ako však upozorňuje holandský sociológ Joost van Loon, ktorý pracuje na univerzite v Nottinghamu, táto skutočnosť je ovplyvnená skôr silnejšími rodinami: Holandsko má oveľa menej neúplných rodín, rodí sa tam o 50 % menej detí mimo manželstva a ľudia sa tam oveľa menej rozvádajú. Na tisíc dievčat vo veku 15-19 rokov pripadá v Holandsku 8,1 tehotných, v Británii 62,6. Van Loon vo svojej správe upozorňuje, že sexuálna výchova sa v Holandsku neriadi jediným modelom. V porovnaní s Veľkou Britániou nezačala skôr, nie je viac permissívna. Upozorňuje tiež, že antikoncepcia v Holandsku nebola až do nedávna k dispozícii bez predpisu, na rozdiel od Británie, a slobodné matky nedostávajú tak veľkorysú štátnu podporu.

Britskí poslanci z toho vyvodili: „Nastal čas, aby vláda konala. Nesmie sa riadiť bájkami, ktoré predkladajú propagátori „plánovaného rodičovstva“, a skupinami podporujúcimi nedospelé slobodné matky. Holandská utópia neexistuje“. Vzhľadom na stúpajúci počet tehotenstiev u nedospelých dievčat a na rozšírenie sexuálne prenosných chorôb žiada Dolná komora parlamentu vládu, aby sa zaviazala podporovať sexuálnu zdržanlivosť u mladistvých a posilňovať úlohu rodiny.

Prameň: Týždenník Tablet z 15. Marca 2003, podľa informácií Spoločnosti pro podporu rodiny, Praha

❖ **4. Medzinárodná konferencia o rodinnej politike**

V priestoroch Senátu Parlamentu České republiky v Praze sa 7. apríla koná medzinárodná konferencia o rodinnej politike. Usporiadateľmi sú Národné centrum pre rodinu v Brne, Výbor pre zdravotníctvo a sociálnu politiku Senátu Parlamentu ČR, Inštitút pre manželstvo a rodinu vo Viedni a Sociálny inštitút z Bavorska.

K hlavným témam patria: obec ako miesto rodinnej politiky (komunálna rodinná politika), regionálna rodinná politika ako politika budúcnosti, štátna rodinná politika z pohľadu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny ČR, vplyv vstupu ČR do EÚ na rodinnú politiku, problém hodnôt ako základu pre prorodinné postoje v ČR.

Prameň: Pozvánka od Národného centra pre rodinu, Brno

### ❖ **Konferencia o rodinnej politike 2003**

Európsky región Svetovej organizácie pre rodinu (World Family Organization) pripravil v Budapešti v dňoch 21.-23. marca medzinárodnú konferenciu. Za účasti zástupcov štátov, univerzít a mimovládnych organizácií pre rodinu sa konalo stretnutie na tému *Premeňte rodinnú politiku na realitu!* (Make family policy a reality).

Hlavnými témami prednášok a pracovných skupín sú: rodinná politika zoči voči demografickým a sociálnym trendom – výzvy a nástroje v budúcnosti, priority rodinnej politiky na ovplyvnenie ekonomickej situácie rodín – perspektívy, mimovládna účasť v tvorbe nástrojov rodinnej politiky – úlohy a zodpovednosť, rodinná politika ako súčasť integrácie a rešpektovania minorít. Tieto témy budú predmetom pracovných skupín, ktoré sú priestorom na intenzívny dialóg a výmenu skúseností z krajín zúčastnených zástupcov.

Prameň: Pozvánka od Európskeho regiónu World Family Organization so sídlom v Nemecku, cestovná správa účastníka za SSRZR RNDr. Karola Pastora, PhD

### ❖ **Spolupráca s mimovládnyimi organizáciami Európy**

Európska ekonomická a sociálna komisia (European Economic and Social Committee –SSSC), skupina III. nás pozvala na svoje mimoriadne zasadanie. Prizvali mimovládne organizácie z krajín, ktoré sa v dohľadnej dobe stanú členmi EÚ. Hlavnou témou bolo „Občiansky dialóg a organizácie občianskej spoločnosti“. Mimovládne organizácie mali možnosť nadviazať kontakty s ďalšími organizáciami, napr. s Konfederáciou rodinných organizácií EÚ (COFACE). Pre slovenského zástupcu PhDr. Mariána Košča bola príležitosť nadviazať kontakt na zástupcu Slovenskej misie pri Európskych spoločenstvách, pána Ľubomíra Hanusa.

Prameň: pozvánka, cestovná správa PhDr. Mariána Košča

### **Rodina a zodpovedné rodičovstvo dnes**

Informačný list občianskeho združenia Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo

**Adresa redakcie:** Ambroseho 6, 851 02 Bratislava 5, tel. kontakt 02/54792302

### **Odborný tím spolupracovníkov:**

Doc. MUDr. Jozef Glasa, PhD, Doc. PhDr. Mária Glasová, PhD, PhDr. Marián Košč, PhD, Doc. PhDr. Jozef Matulník, PhD, Doc. MUDr. ThDr. Marián Mráz, PhD, SJ, PhDr. Lúcia Mikulcová, h.Doc.RNDr. Karol Pastor, PhD, Mgr. Ivan Podmanický, PhDr. Mária Potočárová, PhD, Doc. MUDr. Alojz Rakús, PhD

**Číslo zostavil:.** Mária Glasová, Terézia Lenczová,

**Preklad:** Mária Glasová, Mária Lenczová, Terézia Lenczová, Lúcia Mikulcová,

**Šéfredaktor:** Ing. Terézia Lenczová, CSc.

**Číslo registrácie :** 2378/2000

Texty neprešli jazykovou úpravou

**ISSN 1335 – 7980**